

Καβάλα: 100 χρόνια από τα εγκαίνια του Καθεδρικού Ναού Αποστόλου Παύλου

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου

Στην καρδιά της [Καβάλας](#), εκεί όπου η ιστορία συναντά ακόμα τα εντυπωσιακά καπνομάγαζα και η μνήμη διαπερνά τους αιώνες, δεσπόζει ο [Ιερός Καθεδρικός Ναός του πολιούχου Αποστόλου Παύλου](#). Έναν αιώνα μετά τα εγκαίνιά του, το 1926, ο ναός δεν αποτελεί απλώς ένα θρησκευτικό μνημείο, αλλά ένα ζωντανό σύμβολο πίστης, ταυτότητας και συλλογικής προσπάθειας.

Η επιλογή της αφιέρωσης τού εντυπωσιακού, για την εποχή του, ναού στον Απόστολο Παύλο δεν ήταν τυχαία. Το λιμάνι της αρχαίας Νεάπολης, η σημερινή Καβάλα, και εν συνεχεία η φημισμένη πόλη των Φιλίππων, υπήρξαν το πρώτο ευρωπαϊκό έδαφος, στο οποίο πάτησε ο Απόστολος των εθνών, εγκαινιάζοντας τη διάδοση του χριστιανισμού στον ευρωπαϊκό χώρο. Η ανέγερση του ναού

αποτελέσει, επομένως, μια συνειδητή πράξη ιστορικής μνήμης και τιμής.

Όπως αναφέρει ο επί σαράντα χρόνια Ποιμενάρχης της Ιεράς Μητρόπολης Φιλίππων Νεαπόλεως και Θάσου μακαριστός Μητροπολίτης κυρός Προκόπιος (περιοδικό «ΠΑΡΟΥΣΙΑ - Ιανουάριος 1984): «Ο καθεδρικός Ἱ. Ναὸς τοῦ Ἁγ. Ἀποστόλου Παύλου θεμελιώθηκε γιὰ νὰ τιμηθεῖ καὶ ἐξαρθεῖ τὸ γεγονός ὅτι σε αὐτὴν τὴν Πόλη - τὴν τότε Νεάπολη - γιὰ πρώτη φορὰ πάτησε τὸ πόδι του ὁ μέγας φωτιστὴς καὶ διδάσκαλος, τόσο στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, ὅσο καὶ στὸν εὐρωπαϊκὸ γενικότερα».

Στην πορεία των χρόνων και μέχρι την ολοκλήρωση της ανοικοδόμησης του ναού, που διήρκησε σχεδόν είκοσι τέσσερα ολόκληρα χρόνια, φάνηκε περίτρανα η ισχυρή θέληση και προσπάθεια της Ελληνορθόδοξης Κοινότητας της Καβάλας, η οποία κατάφερε μέσα από δεκαετίες οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών προκλήσεων να ολοκληρώσει το μεγαλεπήβολο αυτό έργο.

Η ιδέα για την ανέγερση του ναού ξεκίνησε στις αρχές του 20ού αιώνα, από μια ομάδα ευσεβών κατοίκων της πόλης. Η θεμελίωση πραγματοποιήθηκε από τον Μητροπολίτη Ξάνθης Ιωακείμ Σγουρό, ύστερα από έγκριση της οθωμανικής διοίκησης, καθώς η Καβάλα τελούσε ακόμη υπό Τουρκική κυριαρχία.

Η συμβολή του αρχιτέκτονα Περικλή Φωτιάδη

Η μελέτη και η επίβλεψη του έργου ανατέθηκαν στον Κωνσταντινοπολίτη

αρχιτέκτονα Περικλή Φωτιάδη, με εμπειρία στην Πατριαρχική Σχολή της Χάλκης, στο Ζωγράφειο και στον ιερό ναό της Αγίας Κυριακής στο Κοντοσκάλι. Δεν είναι, λοιπόν, διόλου τυχαίο ότι πολλά από τα αρχιτεκτονικά στοιχεία του ναού του Αποστόλου Παύλου παρουσιάζουν ομοιότητες με την Θεολογική Σχολή της Χάλκης.

Η αρχιτέκτονας του ΑΠΘ, Δρ. Σαπφώ Αγγελούδη - Ζαρκάδα, μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ, αναφέρει χαρακτηριστικά: «Ο νεοβυζαντινός ρυθμός του ναού επιλέχθηκε για να συσπειρώσει την Ελληνορθόδοξη Κοινότητα της πολυπολιτισμικής Καβάλας, έναντι της τότε Βουλγαρικής Εξαρχίας. Η μελέτη ολοκληρώθηκε τον Οκτώβριο του 1902 και περιλάμβανε, εκτός από το ναό, και συγκρότημα τριώροφης κατοικίας για τον αρχιερέα, καθώς και ισόγειο κτίριο για τους ιερείς. Ωστόσο, τα κτίρια αυτά δεν ολοκληρώθηκαν ποτέ, αντικαταστάθηκαν από οκτώ μαγαζιά, λόγω οικονομικών περιορισμών».

«Η θεμελίωση του ναού», συνεχίζει η κ. Αγγελούδη, «καθυστέρησε μέχρι την έκδοση του αυτοκρατορικού φερμανιού τον Μάιο του 1905, και η έναρξη των εργασιών πραγματοποιήθηκε στις 29 Ιουνίου 1905. Οι εργασίες συνεχίστηκαν αργά, υπό δύσκολες πολιτικές συνθήκες, όπως ο Μακεδονικός Αγώνας (1906-1908). Ο μητροπολίτης Ιωακείμ, όταν μετατέθηκε στη Θεσσαλονίκη το 1910, συνέχισε να επιβλέπει το έργο μέσω επιστολών, μέχρι τον θάνατό του το 1912».

Κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων βουλγαρικών κατοχών, οι εργασίες σταμάτησαν και ξεκίνησαν εκ νέου μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή. Ο ναός λειτούργησε στις 20 Δεκεμβρίου 1925 και εγκαινιάστηκε πανηγυρικά στις 23 Μαΐου 1926 από τον μητροπολίτη Χρυσόστομο Χατζησταύρου, τον μετέπειτα Αρχιεπίσκοπο Αθηνών.

Ο ναός της Ελληνορθόδοξης κοινότητας

Ο λαός της Καβάλας και τα μέλη της Δημογεροντίας συμμετείχαν ενεργά στην ανοικοδόμηση του ναού. Όπως αναφέρει ο μακαριστός μητροπολίτης Φιλίππων Προκόπιος: «Πρωτοστάτησε ὁ ἀπλὸς λαὸς τῆς πόλεως μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Σωματεῖο Καπνεργατῶν Καβάλας', συνεπικουρούμενο ἀπὸ τὴν Φιλόπτωχο ἀδελφότητα Κυριῶν Καβάλας». Χαρακτηριστικό της μεγάλης συμβολῆς που είχαν οἱ καπνεργάτες και οἱ καπνεργάτριες στην ανοικοδόμησή του αποτελεί τὸ γεγονός ὅτι στο τόξο του τέμπλου, πάνω ἀπὸ τὴν Ωραία Πύλη, υπάρχουν σκαλισμένα φύλλα καπνοῦ, ἓνα μοναδικὸ διακοσμητικὸ στοιχείο που δεν συνηθίζεται σε ἀντίστοιχες περιπτώσεις.

Μεγάλη ἦταν ἡ οικονομικὴ και υλικὴ βοήθεια τοῦ ευεργέτη Στεφάνου Καραγιώργη. Ο μακαριστός μητροπολίτης Προκόπιος σημειώνει χαρακτηριστικά: «Σημαντικὴ ἦταν ἡ ἠθικὴ καὶ οἰκονομικὴ συμβολὴ τοῦ ἐξ Ἠλείου καταγομένου μεγάλου εὐεργέτη τῆς Καβάλας Στεφάνου Καραγιώργη, ὁ ὁποῖος ἦταν καὶ ταμίας τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς. Κατὰ μαρτυρία τῆς κόρης τοῦ Εὐλαμπίας Ἀστεριάδη, τὸ ρολοὶ τοῦ Ναοῦ, τὶς ἐξωτερικὲς καὶ ἐσωτερικὲς μαρμάρινες κολόνες καὶ τὰ κιονόκρανα τὰ ἔφερε καὶ δώρισε ἀπὸ τὴν Ἰταλία».

«Τὰ υλικά κατασκευῆς τοῦ ναοῦ», ἐπισημαίνει στο ΑΠΕ-ΜΠΕ ἡ κ. Αγγελούδη, «περιλάμβαναν κυρίως τοπικὸ γρανίτη, ἰσχυρὸ ἀσβεστοκονίαμα και σίδηρο, ἐνῶ οἱ

σιδερένιες δοκοί γεφυρώθηκαν με τούβλα, όπως είχε εφαρμοστεί στο Ζωγράφειο Παρθεναγωγείο. Η αγιογράφηση καθυστέρησε λόγω οικονομικών δυσχερειών. Οι πρώτες αγιογραφίες, η Πλατυτέρα, ο Παντοκράτορας και οι Ευαγγελιστές, ολοκληρώθηκαν το 1936 από τους αγιορείτες Ιωσαφασαίους μοναχούς. Το 1971, γεωμετρικές διακοσμήσεις προστέθηκαν στους πεσσούς, τις τοξοστοιχίες και στον δυτικό τοίχο. Μια τρίτη φάση αφορούσε την αψίδα του Ιερού και την αντικατάσταση του Παντοκράτορα, που είχε φθαρεί. Οι δεσποτικές εικόνες των ετών 1926-1961 συμπληρώνουν το πλούσιο εικονογραφικό πρόγραμμα».

Ένα λαμπρό αρχιτεκτονικό κτίσμα

Ο υποψήφιος διδάκτορας Ιστορίας του ΔΠΘ, Κομνηνός Απότας, μελέτησε σε βάθος την πλούσια ιστορία της Ελληνορθόδοξης Κοινότητας της Καβάλας, αλλά και τις θρησκευτικές κοινότητες της Καβάλας κατά τα έτη 1850-1950. Μιλώντας στο ΑΠΕ-ΜΠΕ για την ανοικοδόμηση του ναού τονίζει χαρακτηριστικά: «Η εκκλησία του Αποστόλου Παύλου ήταν ο τέταρτος κατά σειρά ναός που οικοδομήθηκε στην Καβάλα, σε μια περίοδο όπου η συνεχώς αυξανόμενη σε πληθυσμό Ελληνορθόδοξη Κοινότητα της πόλης προσπαθούσε να ανταποκριθεί στις μεγάλες οικονομικές προκλήσεις. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, λοιπόν, τα μέλη της κοινότητας κατέβαλαν τεράστιες προσπάθειες προκειμένου να αποπερατωθεί ο ναός».

«Πρέπει να σημειωθεί», συνεχίζει ο κ. Απότας, «πως ο ναός ήταν ο μεγαλύτερος σε έκταση και εμβαδόν συγκριτικά με τους άλλους τρεις ναούς που προ υπήρχαν μέσα στην πόλη (Κοιμήσεως της Θεοτόκου, Άγιος Ιωάννης, Άγιος Αθανάσιος). Την ίδια στιγμή, αποτέλεσε και ένα λαμπρό αρχιτεκτονικό κτίσμα, γεγονός που

αποκαλύπτει την προσπάθεια και την ισχυρή θέληση των κατοίκων να τιμηθεί και να τονιστεί το γεγονός της έλευσης του Απόστολου Παύλου στην Καβάλα (αρχαία Νεάπολη τότε) και στους Φιλίππους».

«Τα μέλη της Δημογεροντίας», επισημαίνει ο κ. Απότας, «μην κρύβοντας την ανησυχία τους για το υπερβολικό κόστος ανέγερσης του ναού, με επιστολή τους προς τον τότε Μητροπολίτη Ξάνθης Ιωακείμ Σγουρό τού τόνιζαν χαρακτηριστικά: «Προσέξατε Σεβασμιώτατε, να μην μπούμε και πολύ μέσα και πάθομεν με τον Άγιο Παύλο, ό,τι έπαθον οι πατέρες μας με τον Άγιο Ιωάννη». Ο σημερινός μητροπολιτικός ναός του Αγίου Ιωάννου του Προδρόμου, ήταν ο δεύτερος κατά σειρά που χτίστηκε το 1876, όταν η Ελληνορθόδοξη Κοινότητα ζήτησε και έλαβε άδεια από τον Σουλτάνο για επέκταση του οικισμού εκτός των τειχών».

Ο ναός ολοκληρώθηκε στις 20 Δεκεμβρίου 1925 και εγκαινιάστηκε με κάθε επισημότητα και μέσα σε πανηγυρική ατμόσφαιρα στις 23 Μαΐου 1926 από τον Μητροπολίτη Χρυσόστομο, ο οποίος είχε ενθρονιστεί ως Μητροπολίτης Καβάλας και Νέστου στις 21 Δεκεμβρίου 1924. Η μοναδική ίσως σωζόμενη φωτογραφία, που φέρεται να είναι από τα εγκαίνια του ναού, παρουσιάζει ένα μεγάλο πλήθος κόσμου να βρίσκεται στο προαύλιο, μπροστά από την κεντρική είσοδο, φανερώνοντας την μεγάλη ικανοποίηση αλλά και την χαρά τους για την ολοκλήρωση της ανοικοδόμησης.

Το έργο αυτό δεν ήταν απλώς μια θρησκευτική κατασκευή, ήταν η εκδήλωση μιας συλλογικής θέλησης, πίστης και εθνικής ταυτότητας. Ο ναός αυτός, ο μεγαλύτερος και λαμπρότερος σε όλη την πόλη και την ευρύτερη περιοχή, έγινε σύμβολο της Ελληνορθόδοξης κοινότητας και της ιστορικής μνήμης της.

Σήμερα, 100 χρόνια μετά, παραμένει ενεργός, ζωντανός και επισκέψιμος, προσφέροντας όχι μόνο πνευματική τροφή αλλά εκπαιδευτικό και ιστορικό ενδιαφέρον. Η ιστορία του, η συλλογική προσπάθεια για την ανέγερσή του, οι δωρητές, οι καπνεργάτες και οι αρχιτέκτονες που συνέβαλαν κάθε προσπάθεια, καθιστούν τον Καθεδρικό Ναό του Αποστόλου Παύλου ζωντανό μνημείο πολιτισμού και πίστης, που τιμάται και αγαπιέται από όλους τους κατοίκους της Καβάλας.

(Πηγή: ΑΠΕ-ΜΠΕ)